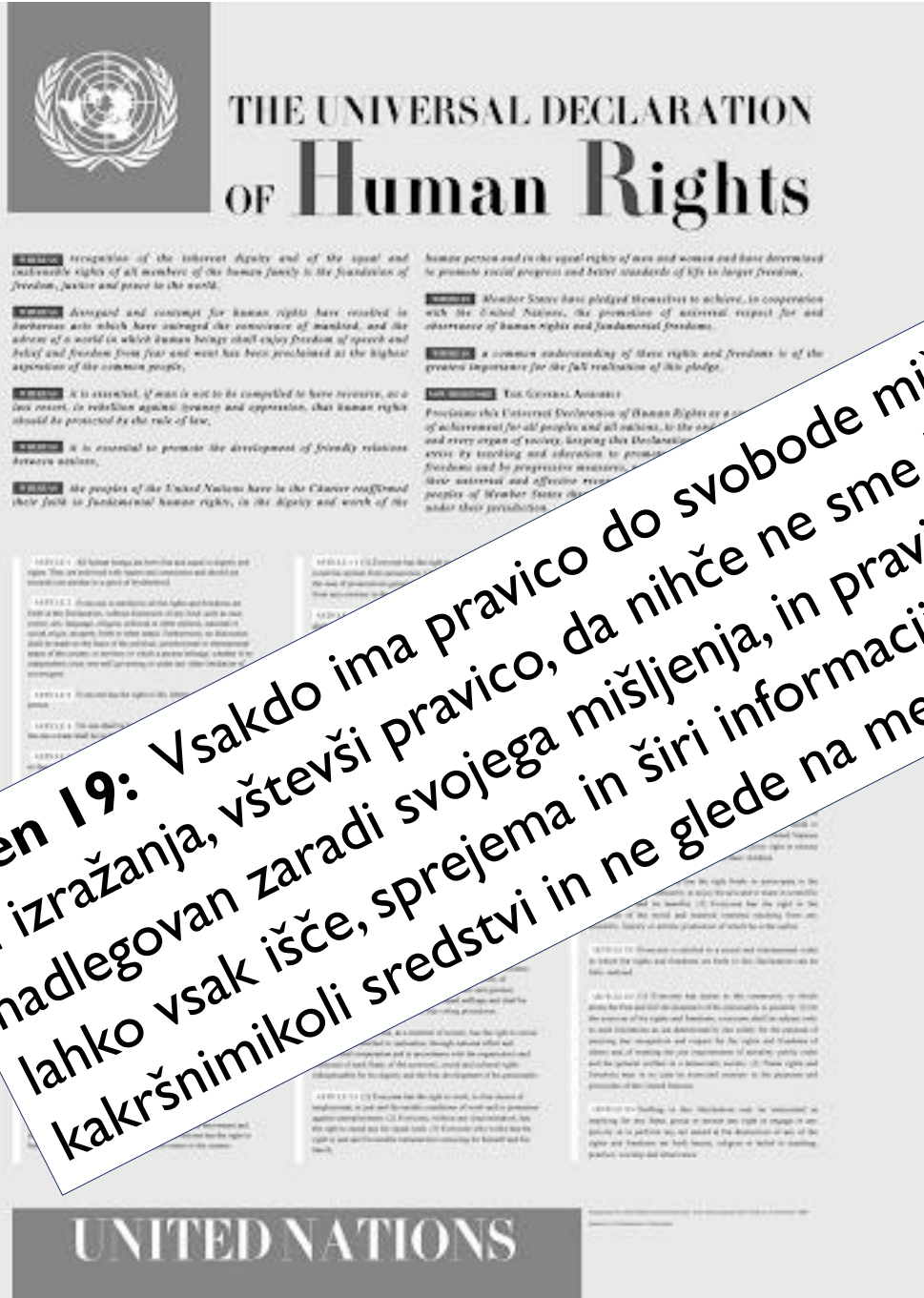

Splošna knjižnica, quo vadis et cum qui

Polona Vilar

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo FF UL

Člen 19: Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, v številni pravici, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije in ideje s kakršnimikoli sredstvi in ne glede na meje.

Foto: esperanto-maribor.si

https://www.pomurec.com/data/galerija/19/12/75075b08e123f7f8bf6ebe3a38aa45809839dea9/21575968003Svetovni_dan_lovekovich_pravic_obrazano2_640x380.jpg

Pravica do dostopa do informacij

KNJIŽNICA

Pravica do dostopa do informacij

ZA VSE

V praksi:
pravica do pismenosti,
izobraževanja, svobodnega
izražanja, ...

Deklarativno ali realno?

Na primer:

Knjižnica razglasi, da je odprta za vse,
vendar

- nima gradiva za otroke do 5 let
- nima gradiva ali opreme za osebe s težavami z vidom
- nima profesionalnega knjižničarja
- ...

Glasgowska deklaracija o knjižnicah, informacijskih storitvah in intelektualni svobodi (IFLA/FAIFE, 2002)

http://www.old.zbds-zveza.si/glasgowska_deklaracija.asp

■ Osnovni načeli:

- “IFLA **razglaša** osnovno človekovo pravico do dostopa in izražanja informacij brez omejitev.”
- “IFLA **zagovarja**, da je **predanost intelektualni svobodi jedro odgovornosti** knjižničarske in informacijske profesije po vsem svetu, izražena je skozi etične kodekse in prikazana v praksi.”
- **Dostop do informacij**, idej in domišljjskih del v kakršnikoli obliki in mediju in ne glede na meje.
- Knjižnice kot **portali** k znanju, misli in kulturi, neodvisnemu odločanju, kulturnemu razvoju, raziskovanju in vseživljenjskemu učenju.
- Prispevajo k razvoju in vzdrževanju **intelektualne svobode**
- Dostop do kar **najširše raznoterosti gradiva**
- **Enak dostop** do gradiva, infrastrukture in storitev
- Varovanje **pravice** vsakega uporabnika **do zasebnosti in zaupnosti**

Manifest o internetu (IFLA/FAIFE, 2014) in smernice

<http://www.ifla.org/publications/node/224>,

<http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-sl.pdf>,

<http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-guidelines-en.pdf>

konkretizacija

Osnovno načelo: “**Neoviran dostop do informacij** je bistven za svobodo, enakost, globalno razumevanje in mir na svetu.”

■ Določila:

- **Intelektualna svoboda je pravica vsakega posameznika**, ki ima pravico do svojega mnenja in ga lahko tudi svobodno izraža, prav tako pa tudi išče in sprejema informacije; to je osnova demokracije; in to je tudi srž knjižničnih storitev.
- Svoboda dostopa do informacij, ne glede na medije in razmejitve, je **osrednja odgovornost** knjižnične in informacijske profesije.
- **Omogočanje neoviranega dostopa do interneta** v knjižnicah in informacijskih servisih pomaga skupnosti in posameznikom doseči svobodo, napredek in razvoj.
- **Ovire**, ki omejujejo ali preprečujejo pretok informacij, je treba **odstraniti**, predvsem take, ki povzročajo neenakost, revščino in brezup.

Intelektualna svoboda

Pravica do informiranja izvira iz pravice do intelektualne svobode.

svoboda mišljenja
svoboda govora
svoboda spodbujanja
idej in prepričanj

Na kaj vplivajo ti dokumenti – kaj pomenijo v operacionalizaciji?
= državljani, ki so sposobni odločanja
Okvir za vlogo in naloge knjižnic

Pravica do informacij,
izobrazbe, kulture, razvedrila

Knjižnice in pravice otrok

- **Pravica do dostopa do informacij**
- **Pravica do zaščite pred škodljivimi vsebinami in gradivom**
- **Pravica do izobraževanja**
- **Pravica do izražanja mišljenja**

Otroci po Konvenciji so osebe do 18 let starosti

Knjižnice in pravice otrok

**Pravice otrok se
uresničujejo na dva načina**

```
graph TD; A[Pravice otrok se uresničujejo na dva načina] --> B[DOSTOP]; A --> C[KAKOVOST];
```

DOSTOP

Pravica dostopa **za vse**
– do informacij, učenja,
kulturnih in zabavnih
vsebin

KAKOVOST

- Informacije o svetu, ki jih obkroža
- “Informacije za življenje”
- Informacije in izobraževanje o pravicah otrok

Otroci & **pravica do pismenosti**

Vloga knjižnice:

**Spodbujanje vseh
oblik pismenosti**

Informacijska
pismenost

Multimodalna
pismenost,
transpismenost

Poučevanje:

ključna naloga
knjižničarjev pri delu
z otroki in mladino

**Varnost na
internetu?**

Pravica do
dostopa do
informacij

Pravica do zaščite
pred škodljivim
gradivom

- Dostop do interneta za otroke v knjižnici?
- Se lahko otroci naučijo, kako uporabljati informacije na internetu, če nimajo dostopa?

Pravice invalidov

Konvencija o pravicah invalidov

Vir: <http://write4rightsroundourworld.org/wp-content/uploads/2016/12/Rights-of-Disabled.png>

Ustava RS

Enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin invalidov.

Ustavno sodišče RS

Pravica do posebnega varstva invalidov = **pravica pozitivnega statusa** (posebna človekova pravica)

*”Družba je tako humana, kot skrbi
za svoje najbolj ranljive člane.”*

Pravica do informacij, izobrazbe, kulture, razvedrila **ZA VSE!**

Način, kako se tega lotevajo javne storitve,
kaže na raven demokracije v družbi,
razvitost družbe

V knjižnicah:
primerne zbirke, storitve,
prostor, oprema, fizični dostop,
kompetence osebja,...

Deklarativno ali zares?

Inkluzivnost!

Dostopnost splošne knjižnice

Jasno samo po sebi, **vendar**

Ali se knjižničarji zavedamo tega, ko gradimo zbirke, urejamo fizične in virtualne prostore, postavljamo pravila, komuniciramo z uporabniki itd.?

“Knjižnice so za uporabnike”

Vsi ljudje imajo pravico do informacij

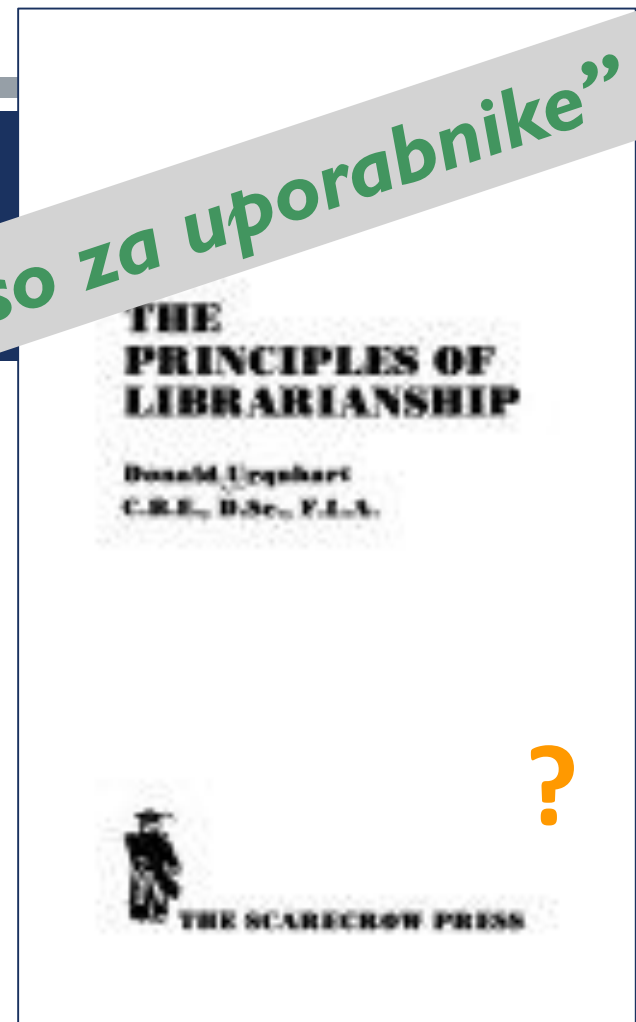
pismenost,
branje,
izobraževanje,
kakovostne
storitve in
gradivo, ...

Koliko od **vseh**
uporablja knjižnice?

Zakaj
da / ne?

Kdo so tisti, ki jo
uporabljajo?
So to tisti, ki bi jo
najbolj potrebovali?

Kaj pa
ostali?

“Na uporabnika usmerjen pristop” (Allen, 1996)

- Osnovno načelo in naloga informacijskih storitev:
Zadovoljevanje informacijskih potreb

**Uporabniki imajo
informacijske potrebe!**

- Informacijska storitev je vedno tesno usmerjena in povezana s skupinami uporabnikov

Če ni, to ni storitev!

- Prepogosto se zgodi, da so informacijske storitve povezane z vrstami informacijskih virov ali ekspertizo osebja!

**“warehouse
orientation”**

Informacijske potrebe je potrebno ugotavljati in storitev mora biti usmerjena v to, da te potrebe zadovolji (Sečić, 2006).

Knjižnica – oaza storitev (Vogt, 2004)

Usmerjenost na uporabnike
odločilni dejavnik uspeha in
obstanka

„Celostno, kontinuirano proučevanje in analiza pričakovanj uporabnikov ter njihovo notranje in zunanje uresničevanje v smislu ponudbe in interakcij z namenom vzpostavljanja dolgoročno stabilnih in ekonomsko vzdržnih odnosov z uporabniki.“

<https://www.facebook.com/119138914822973/photos/1772142352855946/>

Dejavniki

Obvezni

**Pričakovani
oz. zaželeni**

Pozitivni

**Ključni dejavnik
navezovanja
uporabnikov na
knjižnico**

uporabniki

storitve

knjižničarji

SPLOŠNA KNJIŽNICA

Dostopnost
kulturnih dobrin

Dostopnost
informacij in
inf. virov

Dostopnost
izobraževanja

Dnevna soba
skupnosti

*Medkulturnost,
strpnost*

Knjižnica, ki je namenjena **splošni vzgoji, izobraževanju, kulturi in razvedrilu** uporabnikov **konkretne lokalne skupnosti**, ki je knjižnico ustanovila in jo tudi finančno podpira.

Kdo so uporabniki splošne knjižnice?

- Na splošno:

- Posamezniki, ki imajo določene potrebe

- informacijske
 - izobraževalne
 - kulturne
 - razvedrilne

- Organizacije

Proaktivnost

**Dejavnik razvoja
skupnosti**

**Povezovanje s
skupnostjo**

**Poznavanje
skupnosti**

**Odličnost v
delovanju in
upravljanju**

**Sodobna splošna
knjižnica**

**Knjižnične
politike**

**Knjižnične
vloge**

**Prioritete glede
na specifike okolja**

**Ključno:
poznavanje
okolja in
uporabnikov!**

**Sistematično, redno
proučevanje**

**Poznavanje
skupnosti, okolja,
uporabnikov**

**Prioritete glede
na specifike
okolja**

**Povezovanje s
skupnostjo**

**Sodobna, dostopna,
proaktivna splošna
knjižnica**

**Sodobne
okoliščine**

Covid

Zakaj je pomembno poznati
tipe uporabnikov?

Zakaj je pomembno biti
proaktiven?

Pozornost
poleg
individualno
izraženih
potreb tudi na
pravice vseh

Posebne
(individualne)
potrebe /
pravice za vse

Boljše
razumevanje
potreb
konkretnih
uporabnikov

Pozornost
na
potencialne
uporabnike

Načrtovanje
storitev

Izvajanje
storitev

To zadeva:

Hvala za pozornost.

Vprašanja, komentarji?